25. 6. 2009

ID: 57016

Statutární orgán a střet zájmů

Za střet zájmů není možné považovat automaticky každou situaci, kdy statutární orgán (společník) uzavírá smlouvu se „svou“ obchodní společností.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 29 Cdo 3864/2008, ze dne 24.2.2009)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobců a) F. P., b) J.K., obou zastoupených JUDr. H. P., advokátkou, proti žalovanému A.Š., zastoupenému JUDr. J. H. advokátem, o vyklizení nemovitosti, vedené u Okresního soudu v Liberci pod sp. zn. 13 C 1346/2001, o dovolání žalobců proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 7. dubna 2008, č. j. 36 Co 278/2007-190, tak, že rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 7. dubna 2008, č. j. 36 Co 278/2007-190, se zrušuje a věc se vrací odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci v záhlaví označeným rozsudkem změnil rozsudek Okresního soudu v Liberci ze dne 14. února 2007, č. j. 13 C 1346/2001-167, tak, že žalobu, aby žalovaný byl povinen vyklidit rozestavěnou stavbu, stojící na pozemcích parc. č. 1529/4 a parc. č. 2006/4 v katastrálním území V.u L., obci L. a vyklizenou ji žalobcům předat do tří dnů od právní moci rozsudku, zamítl (výrok I.); dále rozhodl o nákladech řízení (výrok II.).

Vyšel přitom z toho, že:
1) Žalobci i žalovaný jsou společníky společnosti A.Š. C., s. r. o. (dále též jen „společnost“), každý z nich je zároveň i jednatelem téže společnosti oprávněným jednat jménem společnosti samostatně.
2) Žalovaný na svém pozemku parc. č. 1529 v katastrálním území V. u L. umožnil výstavbu nové provozovny společnosti, tvořené dvěma objekty – halou „A“ a halou „B“. Objekt haly „B“ byl po svém stavebním dokončení zkolaudován dne 18. června 1997 a bylo mu přiděleno č. p. 666. Objekt haly „A“ nebyl nikdy stavebně dokončen.
3) V důsledku neshod mezi společníky žalovaný „fakticky ze společnosti odešel“ a začal podnikat na základě vlastního živnostenského oprávnění, k čemuž využil majetek společnosti, a to rozestavěnou halu „A“.
4) Ke dni 29. listopadu 2000 společnost vlastnila jak objekt občanské vybavenosti č. p. 666, stojící na pozemcích parc. č. 1529/2 a parc. č. 2006/2 ve V. u L., tak rozestavěnou stavbu haly „A“, stojící tamtéž na pozemcích parc. č. 1529/4 a parc. č. 2006/4 (dále též jen „předmětné nemovitosti“).
5) K předmětným nemovitostem bylo již v únoru 2000 zřízeno smlouvou zástavní právo ve prospěch žalobců, v listopadu 2000 pak smlouvou o věcném břemeni právo užívání ve prospěch žalovaného; následně, kupní smlouvou ze dne 29. prosince 2000, společnost [jednající žalobcem b)] předmětné nemovitosti žalobcům prodala (dále též jen „kupní smlouva“).
Na tomto skutkovém základě odvolací soud dovodil, že žalobci při uzavírání kupní smlouvy (i žalovaný při uzavírání smlouvy o zřízení věcného břemene) jednali v rozporu se zájmy společnosti. Žalovaný „přestal ve společnosti podnikat“ v roce 1997 a žalobci „ukončili podnikatelskou činnost ve společnosti“ v roce 2000. Žalovaný zřízením věcného břemene omezil možnost společnosti pokračovat v podnikání a žalobci svým jednání společnost zbavili nemovitého majetku. Tímto jednáním došlo k obejití zákonné úpravy zrušení a likvidace společnosti a vypořádání společníků.

K tomu vyložil, že i když je jednání statutárních orgánů přímým jednáním právnické osoby, „nese

takovéto jednání rysy jednání zástupce jménem zastoupeného, tedy svou podstatou se tomuto jednání blíží“. Z této povahy jednání statutárního orgánu vychází – podle odvolacího soudu – i ustanovení § 66 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku (dále též jen „obch. zák.“), které vztah mezi společností a statutárním orgánem či společníkem při zařizování záležitostí společnosti podřizuje (přiměřeně) ustanovením o mandátní smlouvě, která je „typickou smlouvou o zastoupení“. „Z přiměřeného posuzování jednání jednatele jako zástupce plyne, že na toto jednání je také třeba aplikovat obecná ustanovení občanského zákoníku o jednání zástupce, zejména ustanovení § 22 odst. 2 (zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku; dále též jen „obč. zák.“), podle kterého nemůže zastoupeného zastupovat ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného“.

Odvolací soud uzavřel, že jelikož při uzavírání kupní smlouvy ze dne 29. prosince 2000 za společnost „jednali společníci, kteří svým chováním ve společnosti prokázali, že nejednají v souladu se zájmy společnosti, kterou zastupují“, je kupní smlouva neplatná pro rozpor s dobrými mravy (§ 3 a § 39 obč.zák.). Žalobci tudíž nejsou vlastníky předmětných nemovitosti a nemají ani aktivní legitimaci k podání žaloby o jejich vyklizení.

K závěru soudu prvního stupně, že žalobci měli k nakládání s majetkem souhlas valné hromady, odvolací soud dovodil, že „valnou hromadu opět představovali ... pouze žalobci a žalovaný, ... kteří sami byli účastníci úkonu, který měla valná hromada schvalovat“, takže usnesení valné hromady, přijaté společníky, jednajícími v rozporu se zájmy společnosti, je „rovněž pro rozpor se zájmy společnosti v rozporu s dobrými mravy“.

Proti rozsudku odvolacího soudu podali žalobci dovolání, odkazujíce co do jeho přípustnosti na ustanovení § 237 odst. 1 písm. a/ zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), namítajíce, že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci a že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci, tj. uplatňujíce dovolací důvody podle ustanovení § 241a odst. 2 o. s. ř.

Vadu řízení spatřují v tom, že odvolací soud porušil zásadu „neúplné apelace podle ustanovení § 212 o. s. ř.“ a odvolání žalovaného projednal, ačkoli v něm – podle dovolatelů – absentuje odvolací důvod a jeho označení ve smyslu ustanovení § 205 o. s. ř., pročež by odvolací soud měl odvolání odmítnout.

Dovolatelé nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, že na jednání jednatelů společnosti s ručením omezeným dopadá ustanovení § 22 odst. 2 obč. zák. Poukazují na ustanovení § 13 odst. 1 obch. zák., z něhož pro právnické osoby vyplývá, že jednání v zastoupení je alternativou k jednání statutárním orgánem. Dovozují, že při výkladu zastávaném odvolacím soudem by funkci statutárního orgánu společnosti nemohl vykonávat žádný ze stávajících jednatelů.

Závěr odvolacího soudu, že převod předmětných nemovitostí byl úkonem v rozporu se zájmy společnosti, kterým žalobci znemožnili společnosti podnikání, resp. obešli zákonnou úpravu vypořádání společníků, mají dovolatelé za nepodložený skutkovými zjištěními, neboť společnost delší dobu nepodniká a „otázka zájmu společnosti nebyla v dosavadním řízení zkoumána“. Odvolací soud přitom nepřihlédl ke stavu hospodaření společnosti, závazkům společnosti vůči společníkům před uzavřením kupní smlouvy, k pravidlům zakotveným ve společenské smlouvě a v neposlední řadě i k tomu, že valná hromada společnosti udělila k převodu předchozí souhlas.

Dovolatelé odvolacímu soudu vytýkají, že se nad rámec podstaty sporu zabýval otázkou, jakým způsobem měli společníci postupovat při vypořádání své účasti ve společnosti a zejména, že v rozporu s ustanovením § 131 obch. zák. posuzoval platnost usnesení valné hromady společnosti, čímž překročil „meze svého přezkumného oprávnění“. Nesprávným závěrem o neplatnosti usnesení valné hromady pak podpůrně argumentoval ve prospěch neplatnosti kupní smlouvy.

Proto dovolatelé požadují, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Dovolání je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a/ o. s. ř. a je i důvodné.

Z obsahu spisu vyplývá, že žalovaný své odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně (č. l. 174) dodatečně odůvodnil (srov. č. l. 177 spisu), přičemž i konkrétně uvedl, v čem spatřuje nesprávnost tohoto rozhodnutí. Odvolatel nebyl povinen uváděné důvody výslovně podřadit pod některý ze zákonných odvolacích důvodů, vypočtených v ustanovení § 205 odst. 2 písm. a/ až g/ o. s. ř. Absence odkazu na tato ustanovení není vadou odvolání, která by bránila jeho projednání. K námitce dovolatelů, že odvolací soud věc projednal a rozhodl, ačkoli odvolání nebylo projednatelné, proto Nejvyšší soud uzavírá, že odvolací soud postupoval procesně správně, neboť odvolací řízení namítanou procesní vadou zatíženo není.

Jelikož ostatní námitky dovolatelů jsou kritikou právního posouzení věci odvolacím soudem, Nejvyšší soud přezkoumal, jak odvolací soud věc posoudil po právní stránce.

Právní posouzení je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Vzhledem k datu uzavření kupní smlouvy (29. prosince 2000) je pro další závěry Nejvyššího soudu rozhodný výklad obchodního zákoníku ve znění účinném do 31. prosince 2000.

Odvolací soud své rozhodnutí vybudoval na závěru o přiměřené aplikaci ustanovení o zastoupení v občanském zákoníku na vztah mezi společností a osobou, která je statutárním orgánem nebo členem statutárního orgánu společnosti anebo společníkem při zařizování záležitostí společnosti. Nejvyšší soud jeho názor nesdílí.

Právní úprava jednání podnikatele v obchodním zákoníku sice nemá komplexní povahu, a proto ve smyslu § 1 odst. 2 obch. zák. přichází v úvahu i aplikace ustanovení občanského zákoníku (zejména pokud jde o zastoupení), nicméně je nezbytné rozlišovat jednání přímé a nepřímé.

Jak správně uvádí dovolatelé, ustanovení § 13 odst. 1 věta druhá obch. zák., které stanoví, že podnikatel – právnická osoba jedná statutárním orgánem nebo za ni jedná zástupce, vypočítává alternativně tyto dva způsoby jednání. Přímým jednáním podnikatele – právnické osoby je jednání jejího statutárního orgánu. Právní úkony učiněné statutárním orgánem jsou právními úkony právnické osoby (srov. i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. května 2003, sp. zn. 29 Odo 430/2002, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 6, ročník 2003, pod číslem 103). Nepřímé jednání podnikatele je pak jednání, při kterém projevuje vůli zástupce, a to jménem a s důsledky pro zastoupeného podnikatele. Pouze pro případy nepřímého jednání podnikatele lze uvažovat o podpůrné aplikaci ustanovení občanského zákoníku o zastoupení. Ta je naproti tomu zásadně vyloučena v případech, kdy podnikatel – právnická osoba jedná statutárním orgánem.

Na úkony, které společnost učinila svými jednateli, ať už žalobci nebo žalovaným, není zásadně možné ani přiměřeně aplikovat ustanovení § 22 odst. 2 obč. zák. (podle něhož zastupovat jiného nemůže ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného) už proto, že platnost zásady zákazu střetu zájmů pro výkon působnosti statutárního orgánu obchodní společnosti lze (již od 1. července 1996, kdy nabyla účinnosti novela obchodního zákoníku provedená zákonem č. 142/1996 Sb.) spolehlivě dovodit přímo z úpravy obchodního zákoníku, zejména z ustanovení § 194 odst. 5 a § 196a obch. zák.

Za střet zájmů však není možné považovat automaticky každou situaci, kdy statutární orgán

(společník) uzavírá smlouvu se „svou“ obchodní společností. Je tomu tak i proto, že obchodní zákoník výslovně připouští, aby smlouvu uzavíranou mezi společností, jejímž jménem jako jednatel jedná jediný společník, a tímto společníkem, podepsal tento jednatel jednak jako statutární orgán jedné smluvní strany, jednak jako druhá smluvní strana (§ 132 odst. 3 obch. zák.).

Podle § 194 odst. 5 věty první obch. zák. byli členové představenstva povinni vykonávat svou působnost s náležitou péčí. Součástí náležité péče bylo mimo jiné i to, že člen představenstva dává při rozhodování v představenstvu přednost zájmům společnosti před zájmy akcionáře, který jej do představenstva vahou svých hlasů prosadil, a nenechá se při výkonu funkce tímto akcionářem ovlivňovat (povinnost loajality). Uvedené platilo obdobně i pro výkon působnosti jednatele ve společnosti s ručením omezeným (srov. § 135 odst. 2 obch. zák.).

Převedeno do poměrů projednávané věci to znamená, že nejednali-li žalobci (či žalovaný) v pozici jednatelů v souladu se zájmy společnosti, porušili povinnost vykonávat svou působnost s náležitou péčí. Porušení této povinnosti však nemá za následek neplatnost úkonů, které společnost prostřednictvím svých jednatelů učinila, nýbrž zakládá nárok společnosti vůči jednatelům na náhradu případně vzniklé škody.

Právní posouzení této otázky odvolacím soudem tedy správné není.

Z dokazování provedeného soudem prvního stupně nadto vyplývá, že předmětné nemovitosti byly převedeny za (tržní) cenu ve výši 1,636.500,- Kč, stanovenou na základě odhadů dvou realitních kanceláří – R. R. a. s. a R. s. r. o. Základní jmění společnosti ke dni převodu činilo 100.000,- Kč.

Na transakci, kterou společnost převedla nemovitosti ze svého vlastnictví do vlastnictví žalobců (jednatelů a společníků společnosti), tudíž nepochybně dopadá ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák., zajišťující obecně společnostem ochranu před nepoctivým jednáním osob, které jsou oprávněny činit za ně či jejich jménem právní úkony. I tato ustanovení se podle § 135 odst. 2 obch. zák. obdobně použijí též pro společnost s ručením omezeným.

Z pohledu ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. se odvolací soud platností kupní smlouvy nezabýval. Proto se ani nijak nevypořádal s kusým závěrem, jež v tomto směru učinil soud prvního stupně, konstatuje, že „jednání jednatelů společnosti ... při uzavírání smluv s předně uvedenými ustanoveními zákona [mimo jiné i § 196a obch. zák.] v rozporu nebyla“. Právní posouzení věci odvolacím soudem je proto neúplné a i z tohoto pohledu nesprávné.

Protože právní posouzení věci co do řešení otázky, na níž napadené rozhodnutí spočívá, není správné, byl dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř. uplatněn právem. Proto Nejvyšší soud usnesení odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 část věty za středníkem a 3 věta první o. s. ř.).

V další fázi řízení bude úkolem odvolacího soudu vyhodnotit, zda-li byly naplněny požadavky, které pro platnost a účinnost převodu nemovitostí stanoví ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. ve znění účinném do 31. prosince 2000, tj. zejména podmínka souhlasu valné hromady a požadavek určení ceny převáděného majetku na základě posudku znalce.

Přitom nepřehlédne, že platnost usnesení valné hromady společnosti není v tomto řízení oprávněn přezkoumávat (viz rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod číslem 5/2000 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek) a že již v rozsudku ze dne 3. ledna 2001, sp. zn. 29 Cdo 2011/2000, Nejvyšší soud formuloval a odůvodnil závěr, podle něhož byla-li při uzavření smlouvy podléhající režimu ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák., ve znění účinném do 31. prosince 2000, porušena povinnost stanovit cenu majetku na základě posudku znalce, je tato smlouva absolutně neplatným právním

úkonem podle § 39 občanského zákoníku pro rozpor se zákonem.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Nájem bytu
- Nároky pozůstalých (exkluzivně pro předplatitele)
- Odpovědnost státu za újmu (exkluzivně pro předplatitele)
- Promlčení (exkluzivně pro předplatitele)
- Valná hromada (exkluzivně pro předplatitele)
- Doručování
- Zastoupení
- Zánik závazku
- Zadržovací právo
- Insolvenční řízení (exkluzivně pro předplatitele)
- Nemajetková újma, nutná obrana (exkluzivně pro předplatitele)